

Rapport fra vurderingsutvalget for oversatt litteratur 2022

Formålet med innkjøpsordningen for oversatt litteratur er at det blir oversatt, utgitt, spredt og lest litteratur av høy kvalitet til norsk fra flest mulig språk.

Påmeldinger og innkjøp 2022

	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Prosentandel innkjøp
Skjønnlitteratur voksne	115	63	52	55 %
Skjønnlitteratur barn og unge	51	22	29	43 %
Sakprosa voksne	66	28	38	42 %
Sakprosa barn og unge	8	5	3	63 %
Totalt	240	118	122	49 %

Målform og format, alle sjangere:

	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Prosentandel innkjøp
Nynorsk	14	13	1	93 %
Bokmål	226	105	121	46 %
Parallellutgave	185	96	89	52 %
Kun p-bok	55	22	33	40 %

Antall påmeldte og innkjøpte titler siste 5 år:

År	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Prosentandel innkjøp
2022	240	118	122	49 %
2021	216	130	86	60 %
2020	226	119	107	53 %
2019	231	124	107	54 %
2018	255	124	131	49 %

Budsjettramme historikk

År	Budsjett	Stimuleringsmidler	Disponible midler
2022	15 350 000	0	15 350 000
2021*	15 050 000	945 200	15 995 200
2020*	14 900 000	554 800	15 454 800
2019	14 900 000	0	14 900 000
2018	14 597 000	0	14 597 000

*Ordnings ble tilført kr 1,5 mill. i stimuleringsmidler som ble fordelt på 2020 og 2021.

Innkjøp fordelt på originalspråk og opprinnelsesland i 2022:

Språk	Behandlet					Innkjøpt					Land
	Skjønn. voksen	Skjønn. b&u	Sak. voks.	Sak. b&u	Totalt	Skjønn. voksen	Skjønn. b&u	Sak. voks.	Sak. b&u	Totalt	
Arabisk / Engelsk	1				1						
Bulgarsk	1				1						
Dansk	8	2	3		13	3	2	2		7 (54 %)	Danmark
Engelsk	31	20	32	3	86	13	7	13	2	35 (41 %)	1 Australia, 1 utgis på 35 språk samtidig, 7 England, 1 Frankrike, 1 India/Storbritannia, 12 Storbritannia, 12 USA
Finsk	2			1	3	1			1	2 (67 %)	Finland
Fransk	18	8	6		32	14	3	1		18 (56 %)	1 Canada, 1 Sveits, 15 Frankrike, 1 Frankrike/Belgia
Hebraisk	1				1	1				1 (100 %)	Israel
Indonesisk	1				1	1				1 (100 %)	Vest-Papua/Ny-Guinea (nederlandsk koloni) og Indonesia
Islandsk	2				2	1				1 (50 %)	Island
Italiensk	4	1	2		7	1				1 (14 %)	Italia
Japansk	3	6			9	2	2			4 (44 %)	Japan
Koreansk	3				3	2				2 (67 %)	Sør-Korea
Nederlandsk	2		2		4	1		2		3 (75 %)	Nederland
Polsk	3	2			5	3	2			5 (100 %)	Polen
Russisk	4		1		5	3		1		4 (80 %)	3 Russland, 1 Ukraina
Russisk/engelsk				1	1						
Slovakisk		2			2		1			1 (50 %)	Slovakia
Spansk	7	1	1		9	3	1	1		5 (56 %)	2 Argentina, 1 Chile, 1 Mexico, 1 Spania
Spansk og portugisisk			1		1			1		1 (100 %)	Norge
Svensk	9	8	4	2	23	5	4	2	1	12 (52 %)	Sverige
Tsjekkisk	1				1						
Tyrkisk	2				2	1				1 (50 %)	Tyrkia
Tysk	7	1	12	1	21	3		4	1	8 (38 %)	Tyskland
Tysk/fransk			1		1			1		1 (100 %)	Tyskland/Frankrike
Ukrainsk	4		1		5	4				4 (80 %)	1 Tyskland, 3 Ukraina
Ungarsk	1				1	1				1 (100 %)	Ungarn
Sum	115	51	66	8	240	63	22	28	5	118	

Innkjøp fordelt på forlag i 2022:

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Prosentandel innkjøp
CAPPELEN DAMM AS	45	16	29	36 %

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Prosentandel innkjøp
SOLUM BOKVENNEN AS	34	15	19	44 %
GYLDENDAL NORSK FORLAG AS	25	13	12	52 %
FORLAGET PRESS AS	16	12	4	75 %
H ASCHEHOUG & CO W NYGAARD AS	15	7	8	47 %
PAX FORLAG AS	10	6	4	60 %
OUTLAND AS	9	4	5	44 %
KAGGE FORLAG AS	9	2	7	22 %
FORLAGET OKTOBER AS	7	4	3	57 %
EXISTENZ FORLAG AS	6	3	3	50 %
CAMINO FORLAG AS	5	4	1	80 %
AUDIATUR BOKHANDEL AS	5	1	4	20 %
SKALD AS	4	4	0	100 %
STIFTINGA DET NORSKE SAMLAGET	4	3	1	75 %
FLUX FORLAG AS	4	0	4	0 %
QLTURREBUS FORLAG - SCHJØTH-IVERSEN	3	3	0	100 %
MINUSKEL FORLAG AS/GLOBAL INDUSTRI AS	3	3	0	100 %
PELIKANEN FORLAG AS	3	2	1	67 %
ORKANA FORLAG AS	3	2	1	67 %
VIGMOSTAD & BJØRKE AS AVD ST OLAVS GATE OSLO	3	1	2	33 %
BONNIER NORSK FORLAG AS	3	1	2	33 %
ANDERSENS FORLAG & BOKHANDEL KATARZYNA TYKOCKA	2	2	0	100 %
SPARTACUS FORLAG AS	2	1	1	50 %
MANGSCHOU AS	2	1	1	50 %
GURSLI BERG FORLAG AS	2	1	1	50 %
BRADY & VADSTEIN AS	2	1	1	50 %
AGENDA RES PUBLICA MEDIA AS	2	1	1	50 %
UNIVERSITETSFORLAGET AS	1	1	0	100 %
STENDAL FORLAG MIRIAM STENDAL BOULOS	1	1	0	100 %
LES BONES DONES MARAMBIO CASTRO	1	1	0	100 %
HEINESEN FORLAG	1	1	0	100 %
DREYERS FORLAG OSLO AS	1	1	0	100 %
WÅNGSTRÖM TEKST	1	0	1	0 %
VEGA FORLAG AS	1	0	1	0 %
TOLVTE MANN FORLAG P. SANDBÆK	1	0	1	0 %
SVALE FORLAG V MIRA KONGSTEIN	1	0	1	0 %
JAN FREUCHEN	1	0	1	0 %

Forlag	Behandlet	Innkjøpt	Avslått	Prosentandel innkjøp
HINO FORLAG AS	1	0	1	0 %
DOCUMENT.NO AS	1	0	1	0 %

Om utvalget

Vurderingsutvalget for oversatt litteratur har i 2022 bestått av følgende medlemmer:

Tor Tveite (leder) (1968), Oslo. Oversetter og musiker.

Erlend Wichne (1991), Oslo. Forfatter, gjendikter og doktorgradsstipendiat i oversettingsvitenskap ved Universitetet i Agder.

Anne Marie Guttorm Graven (1982), Nordland. Forfatter, oversetter og kulturarbeider.

Inger Hesjevoll Schmidt-Melbye (1982), Trøndelag. Forsker og førstebibliotekar ved Universitetsbiblioteket Dragvoll NTNU.

Nåværende vurderingsutvalg er oppnevnt for perioden 2022–2023. Anne Marie Guttorm Graven og Inger Hesjevoll Schmidt-Melbye ble nyoppnevnt, og Tor Tveite og Erlend Wichne ble gjenoppnevnt. Utvalget har gjennomført to møter for å behandle 2022-søknadene, et fysisk møte i august/september 2022 og et hybridmøte i mars 2023.

De fire utvalgsmedlemmene leser alle søknadene før de møtes. På selve møtet blir hver søknad gjennomgått, og utvalget kommer frem til en felles avgjørelse basert på en helhetsvurdering. Det er vurderingsutvalget for oversatt litteratur som har endelig vedtaksmyndighet.

Tendenser og analyser

Søknadene innenfor oversatt litteratur fordeler seg på fire kategorier. I 2022 har den prosentvise fordelingen av søknader på disse kategoriene vært 48 % for skjønnlitteratur for voksne, 21 % for skjønnlitteratur for barn og unge, 28 % for sakprosa for voksne og 3 % for sakprosa for barn og unge. Fordelingen er omtrent som gjennomsnittet for de siste fem åra. Ser vi på innkjøpene, har den prosentvise fordelingen på de samme kategoriene vært 53 %, 19 %, 24 % og 4 % – også her ligger 2022 nokså nær gjennomsnittet for siste fem år. Som vanlig utgjør dermed kategorien skjønnlitteratur for voksne en noe større andel av innkjøpene enn av antallet søknader.

Blant de behandlede søknadene er det, i likhet med årene 2018–2021, bøker oversatt fra engelsk, fransk, svensk og tysk som er sterkest representert – de utgjør en andel på 68 %. Engelsk er dominerende, både i de behandlede søknadene totalt og blant de innkjøpte bøkene. Den engelske dominansen er klart størst i kategorien sakprosa for voksne. Den språklige spredningen er sterkest i kategorien skjønnlitteratur for voksne, med 22 forskjellige språk, og langt svakere innenfor sakprosa for voksne, med 11 språk, og skjønnlitteratur for barn og unge, med 10 språk. Også denne språkfordelingen er omtrent som de fire årene før.

Når det gjelder språklig bredde, er det få andre tendenser å spore. I tillegg til språkene nevnt over, har også arabisk, dansk, finsk, islandsk, italiensk, japansk, nederlandsk, polsk, russisk og tyrkisk vært representert alle de siste fem åra. Andre språk later til å dukke opp mer tilfeldig, med ett unntak: I

2022 var det søkt om innkjøp av hele fem bøker skrevet på ukrainsk (to av dem riktignok sekundærversettelser via engelsk), mens det i perioden 2018–2021 ikke var påmeldt en eneste oversettelse fra ukrainsk.

Ikke overraskende utgjør det ukrainske i det hele tatt en tydelig tendens i årets påmeldte titler, både innenfor skjønnlitteratur og sakprosa. Som nevnt har vi tre titler oversatt direkte fra ukrainsk, alle skjønnlitterære for voksne – et eksempel er Oksana Zabuzjkos *Museet for etterlatte hemmeligheter*. I tillegg kommer to skjønnlitterære bøker for voksne skrevet på russisk av ukrainske forfattere og en på nederlandsk skrevet av en nederlandsk-ukrainsk forfatter. I sakprosaen finner vi to ukrainske titler i sekundærversettelse via engelsk i tillegg til fire andre bøker med ukrainsk tematikk oversatt fra engelsk, tysk og italiensk. Noen av de russiske og russlandstematiske titlene kan ses som en del av samme trend.

I sakprosa for voksne ser vi som vanlig en høy representasjon av filosofi. Her er de fleste titlene utgitt på mindre forlag som spesialiserer seg på nettopp dette feltet, med Kristin Gjesdals *Kvinner i filosofien* som et unntak, utgitt av Cappelen Damm. Historie er et felt som også er godt representert blant søknadene, og her får vi flere bøker der kvinneperspektivet gir oss et friskere blikk på for eksempel evig populære andre verdenskrig (Rebecca Donners *Vårt livs mange mørke dager*), vikingtida (Luit van der Tuiks *Katla. En vikingkvinnes usedvanlige sjøreise*) og mellomkrigstida (Diana Souhamis *Ingen modernisme uten lesbiske*). Flere av sakprosatitlene dreier seg om dagsaktuelle temaer innenfor politikk, økonomi og samfunnsliv. Vi finner også bøker om litteratur, bildekunst, film og religion m.m. Samfunnsvitenskap og humaniora er med andre ord godt representert, mens naturvitenskapen nesten er fraværende, med Merlin Sheldrakes *Sammenvevde liv* som et hederlig unntak.

Geografisk er det Europa og USA som dominerer i sakprosaen, både når det gjelder opprinnelsesland og tematikk. Viktige unntak er Tsitsi Dangarembgas *Svart og kvinne*, Philippe Sands *Den siste kolonien* og ikke minst Camino Forlags ambisiøse antologi *Cronica. Sanne fortellinger fra Latin-Amerika*. Her finner vi også en av få tegneserieutgivelser, Malik Sajads *Munnu. En gutt fra Kashmir*.

Enkelte påmeldte sakprosatitler faller innenfor kategorien bruksprosa og er dermed ikke aktuelle for innkjøp.

Covid-19-pandemien gjorde seg gjeldende i sakprosaens søknadene i 2020 og til en viss grad i 2021, men ikke i 2022. Derimot finner vi noen pandemirelaterte skjønnlitterære titler for voksne, enten handlingen er lagt til vår egen tids pandemi, som i Ali Smiths *Andre tider*, eller til fortida, som i Orhan Pamuks *Pestnetter*.

Bare én av de 14 titlene som oversettes til nynorsk, er ei sakprosa-bok. Typisk nok er det et lite forlag som står for denne ene utgivelsen.

I kategorien skjønnlitteratur for barn og unge utgjør tegneseriene en betydelig andel – hele 22 av 51 titler. De spenner over utgivelser for de yngre, som Berenika Kołomyckas «På fire bein»-serie, til bøker for ungdom, som Alice Osemans «Hjertestopper»-bøker. Her finner vi også stor innholdsmessig bredde, fra andre verdenskrig til filosofi og fantasy, og seks forskjellige kildepråk – blant dem japansk, fransk, italiensk og polsk.

Bildebøker for de yngste er det lite av, og det er heller ikke mange bøker for eldre ungdom. Det som dominerer, er bøker for aldersgruppene 6–9 og 9–12, førstnevnte gjerne med mer illustrasjoner. Her er det klar engelsk dominans, med svensk på en god andre plass. Mange av titlene inngår i serier. Innholdet kan dreie seg om barns hverdagsliv og vennskap, det kan være fantasyeventyr og krim. Ungdomsbøkene er generelt av den mer sosialrealistiske typen og tar for eksempel for seg overgrep, sosiale medier og seksuell legning.

I kategorien skjønnlitteratur for voksne dominerer den tradisjonelle romanen – av de 115 titlene er drøyt 100 klassifisert som romaner. De resterende få titlene består av samlinger av noveller eller kortprosa, tre grafiske romaner, et filmmanus og to skuespill. Blant skjønnlitteraturen for voksne finner vi ikke bare størst språklig variasjon, men også bredest geografisk representasjon, enten det gjelder utgivelsesland eller landet handlingen er lagt til. Det gjelder ikke minst de spanskspråklige titlene (Spania, Chile, Argentina og Mexico), de franskspråklige (Canada, Senegal, Libanon, India, Marokko, Vietnam) og de engelskspråklige (Storbritannia, USA, Albania, Australia, Zimbabwe, Kenya, Nigeria).

Sett under ett er de aller fleste av de påmeldte titlene nye bøker, originalen er typisk utgitt i løpet av de siste fire åra. Skjønnlitteraturen for voksne byr på litt større spredning; her har vi noen klassikere, først og fremst representert av Skalds serie, vi har bøker av forfattere som har fått ny oppmerksomhet, for eksempel Abdulrazak Gurnah og Agota Kristof, og vi har bøker fra eller om Ukraina. Ellers er det vanskelig å se noen tendenser her.

Rammer og utvikling

For året 2022 har utvalget vurdert 240 søknader om innkjøp, og av disse har 118 blitt innvilget, altså snaut halvparten. Det er med andre ord mye som må prioriteres ned og mange hensyn å ta, men i det store og det hele gjør budsjettet det mulig å kjøpe inn titlene utvalget ønsker.

Utvalget består av fire medlemmer med bred samlet kompetanse innenfor språk, litteratur og bibliotek. Retningslinjene for vurderingsarbeidet gir utvalgsmedlemmene gode rammer for arbeidet. Det er forlagenes søknader som er utgangspunktet for utvalgets vurderinger, og mange redaktører gjør en utmerket og grundig jobb med dette. Det er imidlertid en del av søknadene som er så tynne at de ikke gir grunnlag for en ordentlig vurdering – noen ganger kan det for eksempel se ut til at søknadsteksten er identisk med bokas baksidetekst. I enkelte slike tilfeller er det innlysende at utgivelsen er så sterk at den likevel fortjener innkjøp, men ofte vil en søknad av denne typen bli lavt prioritert. Utvalget vil derfor (igjen) oppfordre forlagene til å utarbeide ordentlige søknader.

Et viktig moment i søknaden er prøveoversettelsen, som gir utvalget mulighet både for å danne seg et inntrykk av teksten og for å vurdere oversettelsens kvalitet. Her ser det ut til å ha vært en positiv utvikling de siste åra – det er en høyere andel søknader som er utstyrt med prøveoversettelse nå enn tidligere. Utvalget håper på en fortsatt positiv utvikling her, og hadde gjerne sett at prøveoversettelse var obligatorisk.

Utvalget skulle gjerne sett større bredde i barne- og ungdomslitteraturen og i sakprosa-kategorien når det gjelder kildespråk. Når det generelt kjøpes inn en noe høyere andel av de påmeldte skjønnlitterære titlene for voksne, skyldes det ikke minst hensynet til språklig bredde. Utvalget ser det som en fordel at innkjøpene kan fordeles fritt på de fire kategoriene, slik at det er mulig å prioritere de beste søknadene og de mest relevante titlene uavhengig av kategori.

Alt i alt mener utvalget at innkjøpsordningen for oversatt litteratur er hensiktsmessig innrettet og bidrar til at det blir oversatt og gitt ut gode og relevante bøker som gjøres tilgjengelige på bibliotekene og dermed når ut til leserne.